ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 19ης Σεπτεμβρίου 2000 *

Στην υπόθεση C-287/98,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal d'arrondissement de Luxembourg (Λουξεμβούργο) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

État du grand-duché de Luxembourg

και

Berthe Linster,

Aloyse Linster,

Yvonne Linster,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40), ιδίως του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας, καθώς και των άρθρων 177 της Συνθήκης και 189 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 249 ΕΚ), όσον αφορά το αποτέλεσμα που πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει η οδηγία αυτή,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, J. C. Moitinho de Almeida, L. Sevón (εισηγητή) και R. Schintgen, προέδρους τμήματος, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, P. Jann, H. Ragnemalm, M. Wathelet, B. Σκουρή και F. Macken, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Léger
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, εκπροσωπούμενο από τους T. Frieders-Scheifer και P. Kinsch, δικηγόρους Λουξεμβούργου,

— η B. Linster, ο A. Linster και η Y. Linster, εκπροσωπούμενοι από τον M. Elvinger, δικηγόρο Λουξεμβούργο,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον J. E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, επικουρούμενο από τον D. Wyatt, QC,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους P. Stancanelli, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, και O. Couvert-Castéra, δημόσιο υπάλληλο κράτους μέλους που έχει τεθεί στη διάθεση της ίδιας υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, των B. Linster, A. Linster και Y. Linster, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 12ης Οκτωβρίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Ιανουαρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 15ης Ιουλίου 1998, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Ιουλίου 1998, το Tribunal d'arrondissement de Luxembourg υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40, στο εξής: οδηγία), ιδίως του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας, καθώς και των άρθρων 177 της Συνθήκης και 189 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 249 ΕΚ), όσον αφορά το αποτέλεσμα που πρέπει να αναγνωριστεί ότι έχει η οδηγία αυτή.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Λουξεμβουργιανού Δημοσίου (État du grand-duché de Luxembourg) και, αφετέρου, των B. Linster, A. Linster και Y. Linster (στο εξής: καθών) σχετικά με την απαλλοτρίωση γαιών που τους ανήκουν, με σκοπό την κατασκευή του τμήματος II της συνδέσεως του αυτοκινητοδρόμου collectrice du Sud με το γερμανικό δίκτυο αυτοκινητοδρόμων, μεταξύ των κωμοπόλεων Hellange και Mondorf-les-Bains (στο εξής: αυτοκινητόδρομος του Σάαρ).

Το κανονιστικό πλαίσιο

Η οδηγία

3 Η οδηγία αφορά, όπως ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 1, την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον των σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

4 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας, ως σχέδιο νοείται:

«— η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή έργων,

— άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν τη εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους».

5 Το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας ορίζει ότι η οδηγία αυτή «δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας».

6 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της θέσης τους [του τόπου πραγματοποιήσεώς τους] μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια.

Αυτά τα σχέδια καθορίζονται στο άρθρο 4.»

7 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας θέτει την αρχή ότι τα σχέδια τα οποία υπάγονται στις κατηγορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα I υποβάλλονται σε εκτίμηση, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10. Μεταξύ των σχεδίων αυτών, το παράρτημα I, σημείο 7, αφορά την «Κατασκευή αυτοκινητοδρόμων, οδών ταχείας κυκλοφορίας (...)».

8 Στην ουσία, το άρθρο 5 της οδηγίας ορίζει το ελάχιστο όριο πληροφοριών που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου. Το άρθρο 6 επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε οι αρχές και το κοινό να ενημερώνονται και να μπορούν να εκφράζουν την άποψή τους πριν την έναρξη του οικείου σχεδίου. Το άρθρο 8 επιβάλλει στις αρμόδιες αρχές να λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που συλλέγονται σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6, ενώ το άρθρο 9 επιβάλλει την υποχρέωση των αρμόδιων αρχών να ενημερώνουν το κοινό περί της αποφάσεως που ελήφθη και περί των όρων οι οποίοι ενδεχομένως προβλέπονται γι' αυτήν.

9 Ειδικότερα, το άρθρο 5, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Στην περίπτωση των σχεδίων που, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει, υπό την κατάλληλη μορφή, τις πληροφορίες που καθορίζονται στο παράρτημα III, στο μέτρο που:

α) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας για άδεια [χορηγήσεως αδείας] και στα ειδικά χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου σχεδίου ή ενός τύπου σχεδίου και των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν·

β) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι μπορούν εύλογα να απαιτήσουν από τον κύριο του έργου να συλλέξει τα στοιχεία, λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη τις υπάρχουσες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης.

2. Οι πληροφορίες τις οποίες παρέχει ο κύριος του έργου, σύμφωνα με την παράγραφο 1, πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον:

— περιγραφή του σχεδίου ως προς τη θέση, τον σχεδιασμό και το μέγεθός του,

— περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες δυσμενείς επιπτώσεις,

— τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που το σχέδιο προβλέπεται ότι θα έχει στο περιβάλλον,

— μία μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που αναφέρονται στην πρώτη, δεύτερη και τρίτη περίπτωση.»

10 Το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας απαριθμεί τις πληροφορίες τις οποίες πρέπει να γνωστοποιεί ο κύριος του έργου. Οι πληροφορίες αυτές συνίστανται, μεταξύ άλλων, σε περιγραφή του σχεδίου (σημείο 1), σε σκιαγράφηση των κυριότερων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν και σε υπόδειξη των λόγων της τελικής επιλογής (σημείο 2), σε περιγραφή των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν σημαντικά και σε περιγραφή των σημαντικών συνεπειών που ενδέχεται να έχει το σχέδιο (σημεία 3 και 4), καθώς και σε περιγραφή των μέτρων των οποίων εξετάζεται η λήψη για να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντισταθμιστούν οι σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις του σχεδίου στο περιβάλλον (σημείο 5).

11 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε:

— να τίθεται στα διάθεση του κοινού κάθε αίτηση άδειας, καθώς και οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται δυνάμει του άρθρου 5,

— να δίνεται στο ενδιαφερόμενο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του πριν αρχίσει το σχέδιο.»

Το δίκαιο του Λουξεμβούργου

12 Από την περιγραφή της καταστάσεως στην οποία προβαίνει το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι, με τον ίδιο νόμο, ο λουξεμβουργιανός νομοθέτης μετέφερε μερικώς στο εθνικό δίκαιο την οδηγία, προβλέποντας την υποχρέωση εκπονήσεως μελέτης εκτιμήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλον όσον αφορά την κατασκευή ορισμένων οδικών αρτηριών, και δέχθηκε ταυτόχρονα επί της αρχής την κατασκευή του αυτοκινητόδρομου του Σάαρ.

13 Η οδηγία μεταφέρθηκε πράγματι στο δίκαιο του Λουξεμβούργου, μεταξύ άλλων, με τον νόμο της 31ης Ιουλίου 1995, περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του τροποποιημένου νόμου της 16ης Αυγούστου 1967, περί κατασκευής μεγάλου οδικού δικτύου και περί συστάσεως ταμείου οδοποιίας (*Mémorial A* 1995, σ. 1810, στο εξής: νόμος του 1995).

14 Το άρθρο 14bis του νόμου της 16ης Αυγούστου 1967, περί κατασκευής μεγάλου οδικού δικτύου και περί συστάσεως ταμείου οδοποιίας (*Mémorial A* 1967, σ. 868, στο εξής: νόμος του 1967), όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 1995, ορίζει ότι η προσθήκη οποιουδήποτε σχεδίου κατασκευής στον παρόντα νόμο εξαρτάται από την προηγούμενη σύνταξη μελέτης εκτιμήσεως των επιπτώσεων του έργου στο φυσικό και το ανθρώπινο περιβάλλον. Η μελέτη αυτή πρέπει να περιλαμβάνει ιδίως αιτιολόγηση της σκοπιμότητας του σχεδίου κατασκευής και της τελικής επιλογής ή των τελικών επιλογών. Προβλέπεται ακόμη μια διαδικασία δημόσιας διαβουλεύσεως πριν από τη χάραξη της οδού.

15 Ο νόμος του 1995 τροποποίησε επίσης το άρθρο 6 του νόμου του 1967, το οποίο, με τη νέα μορφή του, προβλέπει τη σύνδεση με το γερμανικό και το βελγικό οδικό δίκτυο, στα σύνορα του Λουξεμβούργου με τα αντίστοιχα κράτη, του αυτοκινητοδρόμου collectrice du Sud, ο οποίος συνδέει μεταξύ τους τις κύριες πόλεις της περιοχής bassin minier, που εκτείνεται μεταξύ των πόλεων Rodange και Bettembourg.

16 Κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου που οδήγησε στην ψήφιση του νόμου του 1995, το ανακύψαν ζήτημα ήταν αν το άρθρο 14bis του νόμου του 1967, έτσι όπως επρό-

κειτο να τροποποιηθεί, έπρεπε να εφαρμοστεί και στην κατασκευή του αυτοκινητόδρομου του Σάαρ. Ωστόσο, οι βουλευτές απέρριψαν μια σχετική τροπολογία.

17 Από την εξέταση του φακέλου σχετικά με την ψήφιση του νόμου του 1995 προκύπτει ότι, όταν επρόκειτο να ψηφιστεί το νομοσχέδιο, συνεζητούντο ακόμη πολλές εναλλακτικές προτάσεις για τη χάραξη του αυτοκινητοδρόμου του Σάαρ (εναλλακτική χάραξη είτε στο βόρειο είτε στο νότιο τμήμα της ως άνω περιοχής). Παράλληλα με την ψήφιση του νομοσχεδίου, στις 13 Ιουλίου 1995, οι βουλευτές δέχθηκαν και ένα ψήφισμα υπ' αριθ. 2, με το οποίο κλήθηκε η κυβέρνηση να επιλέξει την εναλλακτική χάραξη του εν λόγω αυτοκινητοδρόμου στο νότιο τμήμα της σχετικής περιοχής *(Chambre des députés, Compte rendu des séances publiques, Session ordinaire 1994-1995, 65e séance, Πέμπτη 13 Ιουλίου 1995, σ. 3390 [κείμενο] και σ. 3476 [ψηφοφορία]).*

18 Η κυβέρνηση προτίμησε αυτήν την εναλλακτική χάραξη όταν έλαβε την οριστική της απόφαση σχετικά με τον αυτοκινητόδρομο του Σάαρ, με την έκδοση του διατάγματος του Μεγάλου Δούκα της 21ης Νοεμβρίου 1996, περί εγκρίσεως των σχεδίων των γαιών που μπορούν να απαλλοτριωθούν και των πινάκων των ιδιοκτητών των γαιών αυτών, με σκοπό την κατασκευή του τμήματος ΙΙ, μεταξύ Hellange και Mondorf-les-Bains, του αυτοκινητοδρόμου του Σάαρ (*Mémorial A* 1996, σ. 2468, στο εξής: διάταγμα του 1996).

Η διαφορά της κύριας δίκης

19 Προκειμένου να προχωρήσει στην κατασκευή αυτοκινητοδρόμου που θα συνδέεται με το αντίστοιχο οδικό δίκτυο του ομόσπονδου κράτους του Σάαρ της Γερμανίας, το Λουξεμβουργιανό Δημόσιο υπέβαλε ενώπιον του Tribunal d'arrondissement de Luxembourg αίτηση απαλλοτριώσεως ορισμένων γαιών, ευρισκομένων στην τοποθεσία Hellange της κοινότητας Frisange, κατά των καθών, ιδιοκτητών των ως άνω γαιών.

20 Αμυνόμενοι, οι καθών προέβαλαν μεταξύ άλλων τον ισχυρισμό ότι ο νόμος του 1995 και το διάταγμα του 1996 εκδόθηκαν κατά παράβαση των άρθρων 5, παράγραφος 1, και 6, παράγραφος 2, της οδηγίας, διότι δεν είχε προηγηθεί του σχετικού

σχεδίου μελέτη για την εκτίμηση των επιπτώσεων των έργων στο περιβάλλον ούτε δημόσια έρευνα, όπως επιτάσσει η οδηγία.

21 Στη διάταξη περί υποβολής προδικαστικού ερωτήματος το Tribunal d'arrondissement de Luxembourg εκθέτει ότι, στο πλαίσιο της εκκρεμούς ενώπιόν του διαδικασίας, σ' αυτό εναπόκειται να ελέγξει αν τηρήθηκαν οι επιβαλλόμενες εκ του νόμου διατυπώσεις για την απαλλοτρίωση και ότι ο έλεγχος αυτός μπορεί να συνεπάγεται την παρεμπίπτουσα εξέταση της νομιμότητας διοικητικής πράξεως κανονιστικού χαρακτήρα, όπως το διάταγμα του 1996.

22 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν «μπορεί να εξασφαλίσει την τήρηση της οδηγίας εξακριβώνοντας τον σεβασμό των διατάξεών της, έστω και ανεξάρτητα από το αν η μη εμπροθέσμως μεταφερθείσα στο εθνικό δίκαιο οδηγία έχει άμεσο αποτέλεσμα ή το αν η εξακρίβωση αυτή συνεπάγεται εκτίμηση του αμέσου αποτελέσματος της οδηγίας». Επ' αυτού επικαλείται την απόφαση της 7ης Μαΐου 1991, C-69/89, Nakajima κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1991, σ. I-2069), με την οποία το Δικαστήριο έλεγξε τη νομιμότητα του βασικού κοινοτικού κανονισμού αντιντάμπινγκ [κανονισμός (ΕΟΚ) 2423/88 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 1988, για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ ή επιδοτήσεων εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ L 209, σ. 1)], έναντι του κώδικα αντιντάμπινγκ της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ) [συμφωνία περί εφαρμογής του άρθρου VI της ΓΣΔΕ που εγκρίθηκε, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος, με την απόφαση 80/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Δεκεμβρίου 1979, περί συνάψεως των πολυμερών συμφωνιών που προέκυψαν από τις εμπορικές διαπραγματεύσεις 1973 έως 1979 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/019, σ. 3)], διακρίνοντας το πρόβλημα του αμέσου αποτελέσματος από εκείνο της παρεμπίπτουσας εξετάσεως της νομιμότητας.

23 Το αιτούν δικαστήριο σημειώνει ότι, κατά το άρθρο 27 του τροποποιημένου νόμου του 1967, κατά της αποφάσεως περί απαλλοτριώσεως και περί αποζημιώσεως δεν χωρεί ένδικο μέσο κατά το εσωτερικό δίκαιο, οπότε το άρθρο 177, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης, του επιβάλλει την υποχρέωση να υποβάλει στο Δικαστήριο το πρώτο, το τρίτο, το τέταρτο, το πέμπτο και το έκτο από τα προδικαστικά ερωτήματα που διαλαμβάνονται στην επόμενη σκέψη.

24 Υπό τις συνθήκες αυτές το Tribunal d'arrondissement de Luxembourg αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν τα άρθρα 177 και 189 της Συνθήκης ΕΟΚ την έννοια ότι δικαστήριο, η απόφαση του οποίου δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα κατά το εσωτερικό δίκαιο, το οποίο καλείται να εξετάσει το κύρος διαδικασίας απαλλοτριώσεως για λόγους δημοσίας ωφελείας ακινήτων ανηκόντων σε ιδιώτη, μπορεί να διαπιστώσει ότι δεν πραγματοποιήθηκε η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον της κατασκευής αυτοκινητοδρόμου, αποτελούσας σχέδιο κατασκευής περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 4, παράγραφος 1, την οποία επιβάλλει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, και ότι οι πληροφορίες που συνελέγησαν στο πλαίσιο του άρθρου 5 δεν τέθηκαν στη διάθεση του κοινού και ότι οι ενδιαφερόμενοι ιδιώτες δεν είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους πριν αρχίσει η πραγματοποίηση του σχεδίου, παρά τις διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, ενώ η οδηγία δεν μεταφέρθηκε πλήρως στο εσωτερικό δίκαιο, παρά την εκπνοή της σχετικής προθεσμίας, ή συνεπάγεται μια τέτοια διαπίστωση εκτίμηση του αμέσου αποτελέσματος της οδηγίας, οπότε το παρόν δικαστήριο υποχρεούται να υποβάλει σχετικό ερώτημα στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων;

2) Σε περίπτωση που το Δικαστήριο, απαντώντας στο πρώτο ερώτημα, δεχθεί την υποχρέωση του δικαστηρίου του οποίου η απόφαση δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα εσωτερικού δικαίου να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, το ερώτημα αυτό είναι το ακόλουθο:

Μπορεί η προαναφερθείσα οδηγία να έχει εφαρμογή σε διαφορά αφορώσα τη για λόγους δημοσίας ωφελείας απαλλοτρίωση ακινήτου ανήκοντος σε ιδιώτη και μπορεί το καλούμενο προς εξέταση της νομιμότητας της διαδικασίας απαλλοτριώσεως δικαστήριο να διαπιστώσει ότι, παρά το άρθρο 5, παράγραφος 1, και το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεν πραγματοποιήθηκε εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον του σχετικού έργου και ότι οι πληροφορίες που συνελέγησαν στο πλαίσιο του άρθρου 5 δεν τέθηκαν στη διάθεση του κοινού και ότι οι ενδιαφε-

ρόμενοι ιδιώτες δεν είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους πριν από την έναρξη των εργασιών σχεδίου κατασκευής αυτοκινητοδρόμου, η οποία αποτελεί έργο εμπίπτον στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 1;

3) Αποτελεί η εθνική νομοθετική πράξη, περί της οποίας γίνεται λόγος στο άρθρο 1, παράγραφος 5, της προαναφερθείσας οδηγίας, αυτοτελή έννοια κοινοτικού δικαίου ή πρέπει να ερμηνεύεται βάσει του εθνικού δικαίου;

4) Σε περίπτωση που η ειδική εθνική νομοθετική πράξη αποτελεί αυτοτελή έννοια κοινοτικού δικαίου, πρέπει να θεωρείται ένας κανόνας που θεσπίζεται από το Κοινοβούλιο μετά από σχετική συζήτηση ενώπιόν του ως ειδική εθνική νομοθετική πράξη υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας;

5) Αποτελεί αυτοτελή έννοια κοινοτικού δικαίου το κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της προαναφερθείσας οδηγίας σχέδιο, που εγκρίνεται λεπτομερώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, ή πρέπει αυτό να χαρακτηρίζεται νομικά με βάση το εσωτερικό δίκαιο;

6) Σε περίπτωση που το κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας σχέδιο, το οποίο εγκρίνεται λεπτομερώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, αποτελεί αυτοτελή έννοια του κοινοτικού δικαίου, πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο στο οποίο δεν έχει εφαρμογή η οδηγία το σχέδιο που εγκρίνεται με απόφαση του Κοινοβουλίου μετά από δημόσια κοινοβουλευτική συζήτηση περί κατασκευής αυτοκινητοδρόμου με σκοπό τη σύνδεση με δύο άλλα οδικά δίκτυα, χωρίς να προσδιορίζεται η ακριβής χάραξη του υπό κατασκευή αυτοκινητοδρόμου;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

25 Με το πρώτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν ένα εθνικό δικαστήριο μπορεί να ελέγξει αν ο εθνικός νομοθέτης ενεργεί εντός των προβλεπόμενων από την οδηγία ορίων της εξουσίας εκτιμήσεως, σε περίπτωση που το δικαστήριο αυτό καλείται να εξετάσει τη νομιμότητα διαδικασίας απαλλοτριώσεως, λόγω δημοσίας ωφελείας, ακινήτων ανηκόντων σε ιδιώτη, στο πλαίσιο της διανοίξεως αυτοκινητοδρόμου, ιδίως όταν δεν πραγματοποιήθηκε η προηγούμενη εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου στο περιβάλλον, όταν οι συλλεγείσες κατά το άρθρο 5 πληροφορίες δεν τέθηκαν στη διάθεση του κοινού και οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους πριν από την έναρξη των έργων, σε αντίθεση με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας.

26 Το Λουξεμβουργιανό Δημόσιο θεωρεί ότι εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να διαπιστώσει παράβαση ουσιαστικών διατάξεων οδηγίας στο πλαίσιο διαδικασίας απαλλοτριώσεως παρά μόνον αν, αφενός, το εσωτερικό δίκαιο παρέχει τη δυνατότητα διεξαγωγής, επ' ευκαιρία της εξετάσεως του συννόμου της διαδικασίας απαλλοτριώσεως, ενός παρεμπίπτοντος ελέγχου της νομιμότητας της διαδικασίας χορηγήσεως αδείας για την εκτέλεση του οικείου σχεδίου και, αφετέρου, η διάταξη της οδηγίας την οποία το δικαστήριο αυτό καλείται να εφαρμόσει υπέρ του ενδιαφερόμενου ιδιώτη έχει άμεσο αποτέλεσμα, οπότε γεννά δικαιώματα υπέρ αυτού.

27 Εν προκειμένω, οι καθών θα μπορούσαν να επικαλεστούν την οδηγία μόνον αν αποδείκνυαν ότι η προβαλλόμενη παράβαση των διατάξεών της προσέβαλε δικαίωμα που τους χορηγεί η εν λόγω οδηγία. Η περίπτωση αυτή διαφέρει σαφώς από εκείνη που οδήγησε στην έκδοση της προαναφερθείσας αποφάσεως Nakajima κατά Συμβουλίου, η οποία αφορούσε επίκληση του ασυμβιβάστου διατάξεως του κοινοτικού κανονισμού αντιντάμπινγκ προς διεθνή συνθήκη και όχι αίτημα εφαρμογής της οδηγίας σε περίπτωση μη μεταφοράς της στην εσωτερική έννομη τάξη.

28 Οι καθών θεωρούν ότι το γεγονός ότι λαμβάνεται υπόψη μια οδηγία που δεν έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε εκτίμηση του αμέσου αποτελέσματός της. Ένα τέτοιο άμεσο αποτέλεσμα είναι αναγκαίο μόνο για να

μπορεί να εφαρμοστεί η οδηγία παρά τη μη μεταφορά της στην εσωτερική έννομη τάξη. Αντιθέτως, η αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να μην εφαρμόσει εθνικό νόμο αντιβαίνοντα προς το κοινοτικό δίκαιο, έστω και αν ο οικείος κοινοτικός κανόνας στερείται αμέσου αποτελέσματος.

29 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου προτείνει η απάντηση που θα δοθεί στο υποβαλλόμενο ερώτημα να παραπέμπει στην απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-72/95, Kraaijeveld κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-5403).

30 Επικαλούμενη την απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1982, 8/81, Becker (Συλλογή 1982, σ. 53), η Επιτροπή θεωρεί ότι οι διατάξεις μιας οδηγίας, εφόσον είναι ανεπιφύλακτες και επαρκώς σαφείς, μπορούν να αποκτήσουν άμεσο αποτέλεσμα με τη λήξη της προβλεφθείσας προθεσμίας για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο, πράγμα το οποίο έχει ως συνέπεια τη δυνατότητα επικλήσεως των διατάξεών της έναντι κάθε αντίθετης εθνικής διατάξεως, ιδίως στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

31 Δεδομένου ότι πρόκειται για την αρμοδιότητα εθνικού δικαστηρίου, επιφορτισμένου με τον έλεγχο νομιμότητας διαδικασίας απαλλοτριώσεως, λόγω δημοσίας ωφελείας, αγαθών ανηκόντων σε ιδιώτες, να λάβει υπόψη μια οδηγία που δεν έχει μεταφερθεί πλήρως στην εσωτερική έννομη τάξη, παρά την εκπνοή της ταχθείσας προς τούτο προθεσμίας, για να ελέγξει αν τηρήθηκαν ορισμένες διατυπώσεις τις οποίες προβλέπει η οδηγία αυτή, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης, «η οδηγία δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών».

32 Επ' αυτού, το Δικαστήριο έχει δεχθεί επανειλημμένα ότι δεν συμβιβάζεται με το δεσμευτικό αποτέλεσμα το οποίο αναγνωρίζει στις οδηγίες το άρθρο αυτό ο καταρχήν αποκλεισμός της δυνατότητας επικλήσεως, εκ μέρους των ενδιαφερομέ-

νων, των υποχρεώσεων που επιβάλλουν οι οδηγίες αυτές. Ειδικότερα, στις περιπτώσεις όπου οι κοινοτικές αρχές υποχρεώνουν, με έκδοση οδηγίας, τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, η πρακτική αποτελεσματικότητα της πράξεως αυτής θα εξασθενούσε αν δεν επιτρεπόταν στους ιδιώτες να την επικαλούνται ενώπιον των δικαστηρίων και στα εθνικά δικαστήρια να τη λαμβάνουν υπόψη ως στοιχείο του κοινοτικού δικαίου, προκειμένου να διαπιστώσουν αν ο εθνικός νομοθέτης παρέμεινε εντός των ορίων του περιθωρίου εκτιμήσεως που χαράσσει η οδηγία, στο πλαίσιο της ευχέρειας που του αναγνωρίζεται ως προς τον τύπο και τα μέσα για την εφαρμογή της (βλ. τις αποφάσεις της 1ης Φεβρουαρίου 1977, 51/76, Verbond van Nederlandse Ondernemingen, Συλλογή τόμος 1977, σ. 55, σκέψεις 22 έως 24, Kraaijeveld κ.λπ., προαναφερθείσα, σκέψη 56, και της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, C-435/97, WWF κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-5613, σκέψη 69).

33 Όσον αφορά, ειδικότερα, τα όρια του περιθωρίου εκτιμήσεως που χαράσσει η παρούσα οδηγία, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η σχετική άδεια.

34 Η κατασκευή αυτοκινητοδρόμου είναι σχέδιο υπαγόμενο σε κατηγορία εμπίπτουσα στο παράρτημα I, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας, πρέπει να αποτελεί το αντικείμενο εκτιμήσεως.

35 Το άρθρο 5 της οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει ορισμένες πληροφορίες, τα ελάχιστα στοιχεία των οποίων προσδιορίζονται στην παράγραφο 2 της διατάξεως αυτής. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας, οφείλουν να φροντίζουν ώστε το κοινό να έχει πρόσβαση στην αίτηση χορηγήσεως άδειας προς εκτέλεση του σχεδίου και στις πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου, καθώς και να δίδεται στο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του πριν αρχίσει το σχέδιο.

36 Ασφαλώς, το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν κάποιο περιθώριο εκτιμήσεως κατά την εφαρμογή του κοινοτικού κανόνα

σε εθνικό επίπεδο, καθόσον ορίζει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει τις απαιτούμενες πληροφορίες όταν θεωρούν, αφενός, ότι οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας χορηγήσεως αδείας και στα ειδικά χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου σχεδίου ή ενός τύπου σχεδίου και, αφετέρου, ότι μπορούν εύλογα να απαιτήσουν από τον κύριο του έργου να συλλέξει τα σχετικά στοιχεία.

37 Ωστόσο, αυτό το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτει το κράτος μέλος κατά τη μεταφορά της εν λόγω διατάξεως στην εθνική έννομη τάξη του δεν αποκλείει τον δικαστικό έλεγχο προκειμένου να εξεταστεί αν οι εθνικές αρχές υπερέβησαν το εν λόγω περιθώριο (βλ., μεταξύ άλλων, τις προαναφερθείσες αποφάσεις Verbond van Nederlandse Ondernemingen, σκέψεις 27 έως 29, και Kraaijveld κ.λπ., σκέψη 59).

38 Επομένως, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη τις διατάξεις αυτές προκειμένου να ελέγξει αν ο εθνικός νομοθέτης τήρησε τα όρια του περιθωρίου εκτιμήσεως που χαράσσει η οδηγία.

39 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, όταν εθνικό δικαστήριο καλείται να εξετάσει τη νομιμότητα διαδικασίας απαλλοτριώσεως, λόγω δημοσίας ωφελείας, ακινήτων ανηκόντων σε ιδιώτη, στο πλαίσιο διανοίξεως αυτοκινητοδρόμου, μπορεί να ελέγξει αν ο εθνικός νομοθέτης τήρησε τα όρια του περιθωρίου εκτιμήσεως που χαράσσει η οδηγία, ιδίως όταν δεν πραγματοποιήθηκε η προηγούμενη εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου στο περιβάλλον, όταν οι πληροφορίες που συνελέγησαν δυνάμει του άρθρου 5 δεν τέθηκαν στη διάθεση του κοινού και όταν οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους πριν αρχίσει η πραγματοποίηση του σχεδίου, παρά τις διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

40 Ενόψει της δοθείσας στο πρώτο ερώτημα απαντήσεως, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

Επί του τρίτου και του πέμπτου ερωτήματος

41 Με το τρίτο και το πέμπτο ερώτημα το εθνικό δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν χρήζουν αυτοτελούς ερμηνείας οι έννοιες της ειδικής εθνικής νομοθετικής πράξεως και του σχεδίου, που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας.

42 Όλοι οι διάδικοι που υπέβαλαν παρατηρήσεις θεωρούν ότι οι αρχές της αυτοτελούς και της ενιαίας ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου επιβάλλουν να δοθεί επ' αυτού καταφατική απάντηση.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

43 Από την ανάγκη τόσο της ενιαίας εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου όσο και της εφαρμογής της αρχής της ισότητας προκύπτει ότι στο περιεχόμενο μιας διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, η οποία δεν παραπέμπει ρητώς στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της εννοίας και του περιεχομένου της, πρέπει κανονικά να δίδεται, σε όλη την Κοινότητα, αυτοτελής και ενιαία ερμηνεία, η οποία πρέπει να

ανευρίσκεται με βάση τα συμφραζόμενα της διατάξεως και τον σκοπό που επιδιώκει η σχετική κανονιστική ρύθμιση (απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 1984, 327/82, Ekro, Συλλογή 1984, σ. 107, σκέψη 11).

44 Συνεπώς, στο τρίτο και το πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι χρήζουν αυτοτελούς ερμηνείας οι έννοιες της ειδικής εθνικής νομοθετικής πράξεως και του σχεδίου, που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας.

Επί του τετάρτου και του έκτου ερωτήματος

45 Με το τέταρτο και το έκτο ερώτημα, που πρέπει να εξεταστούν μαζί, το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας έχει την έννοια ότι κανόνας που θεσπίζεται από εθνικό Κοινοβούλιο μετά από σχετική δημόσια συζήτηση ενώπιόν του πρέπει να θεωρείται ως ειδική εθνική νομοθετική πράξη υπό την έννοια της διατάξεως αυτής και αν η οδηγία πρέπει να έχει εφαρμογή σε σχέδιο που εγκρίνεται με απόφαση εθνικού Κοινοβουλίου περί κατασκευής αυτοκινητοδρόμου, μετά από δημόσια κοινοβουλευτική συζήτηση, χωρίς να προσδιορίζεται η ακριβής χάραξη του εν λόγω αυτοκινητοδρόμου.

46 Κατά το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, με τα ερωτήματα αυτά ζητείται στην ουσία να προσδιοριστεί πόσο λεπτομερές πρέπει να είναι ένα σχέδιο εγκρινόμενο με νομοθετική πράξη ώστε να αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Επ' αυτού, θεωρεί ότι θα ήταν υπερβολικό να απαιτείται να αποτελούν αντικείμενο νομοθετικής πράξεως όλες οι σχετικές λεπτομέρειες, ακόμη και οι πλέον ασήμαντες. Φρονεί ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το σύνολο των εκδοθεισών πράξεων συνιστούν ειδικές εθνικές νομοθετικές πράξεις, εφόσον η εκδοση του νόμου του 1995 συνοδεύτηκε από ψήφισμα με το οποίο το Κοινοβούλιο κάλεσε την κυβέρνηση να προτιμήσει μια συγκεκριμένη χάραξη και η κυβέρνηση, με το διάταγμα του 1996, εξέδωσε σχετικό εκτελεστικό διάταγμα σύμφωνο με την επιθυμία του Κοινοβουλίου.

47 Οι καθών διατείνονται ότι τα κριτήρια που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι, αφενός, ότι οι κοινοβουλευτικές εργασίες πρέπει να είναι οργανωμένες και να πραγματοποιούνται κατά τρόπον ώστε να καθίσταται δυνατή η επίτευξη των σκοπών της οδηγίας, περιλαμβανομένης της παροχής πληροφοριών, και, αφετέρου, η νομοθετική πράξη πρέπει να εκδίδεται ειδικά για το οικείο σχέδιο έργων. Παρατηρούν συναφώς ότι ο νόμος του 1995 δεν ήταν ειδικός για το σχέδιο κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου του Σάαρ. Εξάλλου, οι σκοποί της οδηγίας, ιδίως η παροχή πληροφοριών, δεν μπορούσαν να επιτευθούν με την πράξη αυτή, καθόσον επρόκειτο απλώς για καταρχήν άδεια, η οποία προέβλεπε ότι η οριστική χάραξη του αυτοκινητοδρόμου θα γινόταν με απόφαση που θα λαμβανόταν σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας και θα ενέπιπτε αποκλειστικά στην αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας.

48 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή τονίζουν επίσης το γεγονός ότι η νομοθετική διαδικασία πρέπει να καθιστά δυνατή την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η οδηγία, περιλαμβανομένης της συλλογής των πληροφοριών που προκύπτουν όταν ακούγονται και οι απόψεις του κοινού. Η πράξη πρέπει να καθιστά δυνατή τη λεπτομερή έγκριση του σχεδίου.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

49 Συναφώς, το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί λαμβανομένων υπόψη των σκοπών της οδηγίας και λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, δεδομένου ότι πρόκειται για διάταξη περιορίζουσα το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, πρέπει να ερμηνευθεί περιοριστικά.

50 Η δικαιολογία της εξαιρέσεως αυτής εκτίθεται στο ίδιο το κείμενο του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας. Πράγματι, το εν λόγω άρθρο προβλέπει ότι η οδηγία αυτή δεν έχει εφαρμογή, «καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας».

51 Από την ως άνω διάταξη προκύπτει ότι, όταν η επίτευξη των σκοπών της οδηγίας εξασφαλίζεται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας, περιλαμβανομένης και της παροχής πληροφοριών, η οδηγία δεν εφαρμόζεται στο οικείο σχέδιο.

52 Όπως συνάγεται από το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας, ο κύριος σκοπός της είναι να εκτιμώνται οι επιπτώσεις των σχεδίων που ενδέχεται να θίξουν σημαντικά το περιβάλλον, ιδίως λόγω της φύσεως, του μεγέθους ή του τόπου πραγματοποιήσεώς τους, πριν από τη χορήγηση της σχετικής αδείας.

53 Κατά την έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, «η εκτίμηση πρέπει να γίνεται με βάση τις κατάλληλες πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου και, ενδεχόμενα, να συμπληρώνεται από τις αρχές και το κοινό που μπορεί να αφορά το σχέδιο».

54 Επομένως, μπορεί να γίνει δεκτό ότι επιτυγχάνονται οι σκοποί της οδηγίας μέσω της νομοθετικής διαδικασίας μόνον όταν ο νομοθέτης έχει στη διάθεσή του πληροφορίες αντίστοιχες προς εκείνες που θα παρέχονταν στην αρμόδια αρχή στο πλαίσιο συνήθους διαδικασίας χορηγήσεως αδείας προς εκτέλεση κάποιου σχεδίου.

55 Επ' αυτού πρέπει να υπομνησθεί ότι από το άρθρο 5, παράγραφος 2, και το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας προκύπτει ότι οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου περιλαμβάνουν τουλάχιστον περιγραφή του σχεδίου, περιέχουσα στοιχεία σχετικά με τον τόπο πραγματοποιήσεώς του, τη σύλληψή του και το μέγεθός του, περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν και να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες επιπτώσεις, καθώς και τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον.

56 Όσον αφορά το πόσο λεπτομερής πρέπει να είναι η σχετική νομοθετική πράξη, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας επιβάλλει η πράξη αυτή να είναι ειδική, εγκρίνουσα το σχέδιο λεπτομερώς. Πράγματι, η εν λόγω πράξη πρέπει να βεβαιώνει, ήδη με τον τρόπο συντάξεώς της, ότι οι σκοποί της οδηγίας επιτεύχθηκαν όσον αφορά το οικείο σχέδιο.

57 Έτσι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ένας νόμος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εγκρίνει ένα σχέδιο λεπτομερώς, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας, όταν, αφενός, δεν περιέχει τα αναγκαία στοιχεία για την εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου αυτού στο περιβάλλον, αλλά επιβάλλει, αντιθέτως, την πραγματοποίηση μελέτης προς τον σκοπό αυτό, η οποία πρέπει να εκπονηθεί εκ των υστέρων, και, αφετέρου, χρήζει εκδόσεως άλλων πράξεων για να παράσχει στον κύριο του έργου το δικαίωμα να πραγματοποιήσει το σχέδιο (προαναφερθείσα απόφαση WWF κ.λπ., σκέψη 62).

58 Όταν συντρέχουν ιδιαίτερες περιστάσεις, δεν αποκλείεται να επιτυγχάνονται οι σκοποί της οδηγίας χωρίς να προσδιορίζεται η χάραξη αυτοκινητοδρόμου με τη νομοθετική πράξη, για παράδειγμα όταν εξετάστηκαν με λεπτομέρεια πολλές εναλλακτικές λύσεις ως προς τη χάραξη αυτή, με βάση πληροφορίες που παρέσχε ο κύριος του έργου, τις οποίες ενδεχομένως συμπλήρωσαν οι αρχές και το κοινό που ενδέχεται να αφορά το σχέδιο, και όταν ο νομοθέτης αναγνώρισε ότι οι εν λόγω εναλλακτικές λύσεις έχουν ισοδύναμες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να προσδιορίσει αν συνέβη κάτι τέτοιο στην υπό κρίση υπόθεση.

59 Επομένως, στο τέταρτο και στο έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας έχει την έννοια ότι αποτελεί ειδική εθνική νομοθετική πράξη υπό την έννοια της διατάξεως αυτής ένας κανόνας που θεσπίζεται από Κοινοβούλιο μετά από σχετική δημόσια συζήτηση ενώπιόν του, όταν η νομοθετική διαδικασία κατέστησε δυνατή την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την οδηγία σκοπών, περιλαμβανομένου του σκοπού τής παροχής πληροφοριών, και όταν οι πληροφορίες που διέθετε το Κοινοβούλιο κατά τον χρόνο της λεπτομερούς εγκρίσεως του σχεδίου ήταν ανάλογες προς εκείνες οι οποίες έπρεπε να δοθούν στην αρμόδια αρχή στο πλαίσιο μιας συνήθους διαδικασίας εγκρίσεως ενός τέτοιου σχεδίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

60 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 15ης Ιουλίου 1998 το Tribunal d'arrondissement de Luxembourg, αποφαίνεται:

1) Όταν εθνικό δικαστήριο καλείται να εξετάσει τη νομιμότητα διαδικασίας απαλλοτριώσεως, λόγω δημοσίας ωφελείας, ακινήτων ανηκόντων σε ιδιώτη, στο πλαίσιο διανοίξεως αυτοκινητοδρόμου, μπορεί να ελέγξει αν ο εθνικός νομοθέτης τήρησε τα όρια του περιθωρίου εκτιμήσεως που χαράσσει η οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, ιδίως όταν δεν πραγματοποιήθηκε η προηγούμενη εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου στο περιβάλλον, όταν οι πληροφορίες που συνελέγησαν δυνάμει του άρθρου 5 δεν τέθηκαν στη διάθεση του κοινού και όταν οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους πριν αρχίσει η πραγματοποίηση του σχεδίου, παρά τις διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337.

2) **Χρήζουν αυτοτελούς ερμηνείας οι έννοιες της ειδικής εθνικής νομοθετικής πράξεως και του σχεδίου, που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337.**

3) **Το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι αποτελεί ειδική εθνική νομοθετική πράξη υπό την έννοια της διατάξεως αυτής ένας κανόνας που θεσπίζεται από Κοινοβούλιο μετά από σχετική δημόσια συζήτηση ενώπιόν του, όταν η νομοθετική διαδικασία κατέστησε δυνατή την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την οδηγία σκοπών, περιλαμβανομένου του σκοπού της παροχής πληροφοριών, και όταν οι πληροφορίες που διέθετε το Κοινοβούλιο κατά τον χρόνο της λεπτομερούς εγκρίσεως του σχεδίου ήταν ανάλογες προς εκείνες οι οποίες έπρεπε να δοθούν στην αρμόδια αρχή στο πλαίσιο μιας συνήθους διαδικασίας εγκρίσεως ενός τέτοιου σχεδίου.**

Rodríguez Iglesias Moitinho de Almeida Sevón

Schintgen Kapteyn Gulmann

Jann Ragnemalm Wathelet

Σκουρής Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 19 Σεπτεμβρίου 2000.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

G. C. Rodríguez Iglesias